Opetus- ja kulttuuriministeriö 15.10.2018
Neuvotteleva virkamies Ulla-Jill Karlsson

Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaliokunnalle

Asia: HE 96/2018 vp/Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hallituksen esitystä kotoutumisen edistämisestä hyvänä. Kotoutumisen edistäminen nähdään esityksen mukaan laaja-alaisena useamman tahon toimintana: ”*Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin osana maakunnan järjestämisvastuulla olevia kasvupalveluita ja sosiaali- ja terveyspalveluita, kunnallisia peruspalveluita ja kansallista koulutusjärjestelmää sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina.”*

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, *”että kotouttamisen kehittämisen kannalta keskeiset ministeriöt määrittelisivät kukin omaa hallinnonalaansa varten kotouttamisen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet osana hallinnonalansa toiminnan ja talouden suunnittelua.”* Tämä takaa tehokasta palveluiden integrointia osaksi hallinnonalan toimintaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sektorilla on tehty lyhyen ajan sisällä useita lainsäädäntöä, rakenteita ja rahoitusta koskevia uudistuksia maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten koulutuksen kehittämiseksi. Erityisesti on toteutettu toimia koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamiseksi ja tukemiseksi. Aikuisten perusopetus on uudistettu kokonaisuudessaan. Kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia on parannettu uudella vapaan sivistystyön koulutuksella; kansanopistoihin, kansalaisopistoihin ja muuhun vapaaseen sivistystyöhön luotiin uusi koulutusmalli erityisesti luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskeluun. Ammatilliseen koulutukseen pääsyä on edistetty joustavoittamalla kielitaitovaatimuksia. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja henkilökohtaisen tuen mekanismien on määrä tukea mm. opintoihin integroitavaa kielenopetusta. Vastuukorkeakoulut huolehtivat korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista sekä näiden ohjaamisesta soveltuvien opintojen pariin.

Kunnille on annettu eväitä nopeaan reagointiin maahanmuuttajien määrän kasvaessa - rahoitusjärjestelmä on nyt huomattavasti valmiimpi tilanteeseen, jossa oppilas- tai opiskelijamäärät muuttuvat nopeasti. Syksyllä 2015 osa kunnista oli vaikeassa tilanteessa, kun lasten määrä kasvoi yhtäkkiä poikkeuksellisen paljon. Kunnalla oli velvollisuus järjestää oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, mutta valtion peruspalvelujen rahoitus oli tulossa kunnalle ikäluokkien kasvun perusteella vasta parin vuoden viiveellä. Myöskään aikuisten perusopetuksen rahoitus ei ottanut huomioon nopeita muutoksia. Perusopetukseen valmistavan koulutuksen opetuksen rahoitusta muutettiin niin, että perusteena ovat läsnäolokuukaudet ja aikuisten perusopetuksen rahoitusta niin että perusteena ovat suoritetut kurssit.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toiminta vaikuttaa oleellisesti esityksen toimeenpanoon koska opetus- ja kulttuuriministeriön tehtäväkenttä maahanmuuttopolitiikassa on laaja. Ministeriö vastaa maahanmuuttajien perusopetuksesta, ammatillisesta koulutuksesta, korkeakoulutuksesta ja vapaasta sivistystyöstä. Ministeriö huolehtii maahanmuuttajien kulttuurin tukemisesta ja kulttuuripalvelujen saavutettavuudesta myös maahanmuuttajien näkökulmasta, maahanmuuttajia koskevista liikunta-asioista sekä maahanmuuttajanuoria koskevasta nuorisotyöstä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää maahanmuuttoasioiden hallinnointimallia haasteellisena, vastuun jakautuessa usealle taholle: ”*Valtioneuvosto päättäisi kotouttamisen valtakunnallisesta kehittämisestä laatimalla valtion kotouttamisohjelman neljäksi vuodeksi kerrallaan. Maakunnalle*

säädettäisiin yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta maakunnassa. Kunta säilyisi jatkossakin keskeisenä kotouttamisen toimijana eikä esityksellä muutettaisi kunnan yleisvelvoitetta vastata kunnan maahanmuuttaja-asukkaiden kotoutumista edistävien palveluiden suunnittelusta, kehittämisestä ja järjestämisestä kuntatasolla. Sekä maakunnan että kunnan tulisi edistää kotouttamista monialaisena yhteistyönä."

Hallintomallin heikkoudeksi jää kokonaisvaltaisen maahanmuuttoasioiden hallinnointi. Pystyvätkö maakunnat suunnittelussaan riittävästi huomioimaan kotoutumisen valtakunnalliset tavoitteet ja toteutuuko yhdenvertaisuus palvelutarjonnassa. Kokonaisvaltaisten ja yhdenvertaisten palvelujen takaamiseksi valtakunnallisella tasolla, on entistä tärkeämpää.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota esityksen 62 § Tiedonsaantioikeus, jossa todetaan, että " *Palveluntuottajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä maakunnalta ja kunnan viranomaiselta sekä toiselta palveluntuottajalta 2 luvussa tarkoitettujen palveluiden järjestämiseksi välttämättömät tiedot."*

Kotoutumista tukevia toimenpiteiden tai palvelujen tuottajia voivat olla oppilaitokset tai tahot, jotka ohjaavat koordinoidusti maahanmuuttajia heille soveltuviin koulutus- ja muihin vaihtoehtoihin. Tällainen on esimerkiksi Helsingin kaupungin ylläpitämä Stadin osaamiskeskus. Maahanmuuttajan moninkertaisen testauksen välttämiseksi ja opiskelijavalintojen osuvuuden parantamiseksi oppilaitosten tulee jo opiskelijavalintavaiheessa saada tietoja suoritetun alkukartoituksen oppimisvalmiuksien ja kielitason arvioinnin tuloksista.